

Informe de transferència
a la societat

Secessió i democràcia:

La perspectiva jurídica internacional i europea
davant del Procés català (2012-2017)

Barcelona, 2024

Helena Torroja Mateu (Editora)

Autors:

Jessica Almqvist

Rafael Arenas García

Patricia Arias

Juan María Bilbao Ubillos

Araceli Mangas Martín

Antonio Remiro Brotóns

Helena Torroja Mateu

ID2019-106956RB-I00/AEI/
10.13039/501100011033

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Aquesta publicació és un dels resultats de transferència a la societat del Projecte SEDEDH: “Secessió, democràcia i drets humans: la funció del dret internacional i europeu davant del procés català - SEDEDH”, del Ministeri de Ciència i Innovació:PID2019-106956RB-I00 (2019-2024). Investigadora principal: Helena Torroja Mateu.

El contingut de l'Informe és únicament atribuïble als seus autors i no representa l'opinió de les seves institucions. Tota la investigació s'ha dut a terme de forma voluntària i independent i sense rebre cap contraprestació econòmica.

Com citar aquest document: Torroja Mateu, H. (editora), Secessió i democràcia: la perspectiva jurídica internacional i europea davant del Procés català (2012-2017), Universitat de Barcelona, 2024. Accessible a <http://hdl.handle.net/2445/212480>

*This Work Is Licensed Under The Creative Commons Attribution
4.0 International License.*

*To View A Copy Of This License, Visit
[Http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/](http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)*

Contenido

Presentació	4
1. La democràcia constitucional espanyola i el Procés	8
2. El Dret internacional i el Procés	9
2.1. La sobirania de l'Estat i el principi de lliure determinació dels pobles	10
2.2. El principi de prohibició d'intervenció en els afers d'altres Estats	12
2.3. Sobirania de l'Estat i delegacions catalanes a l'estranger	13
3. El Dret europeu i el Procés	13
3.1. La Unió Europea: respostes des del respecte de la identitat nacional i a l'Estat de Dret	14
3.2. La Unió Europea: democràcia, Estat de Dret i cooperació judicial internacional	15
3.3. El Consell d'Europa: respostes des de la promoció i protecció de la democràcia	16
4. L'Organització de les Nacions Unides i el Procés	18
4.1. Els procediments especials del Consell de Drets Humans	19
4.2. El Comitè de Drets Humans	20
5. Posicionament de la Unió Europea, el Consell d'Europa i l'Organització de les Nacions Unides sobre les polítiques de la Generalitat	21
6. Conclusions i recomanacions	23
Annex I. Decisions i altres elements de la pràctica de les organitzacions internacionals entorn al Procés	28
Annex II. Publicacions que fonamenten l'Informe	34
Sobre els autors	37

Presentació

En aquestes pàgines es presenten sintetitzades, com a informe executiu, les conclusions principals de la nostra recerca derivada del Projecte SEDEDH, titulat “Secessió, democràcia i drets humans: la funció del Dret internacional i europeu davant del procés català”.

El projecte SEDEDH pertany a la modalitat Reptes de Recerca. Per tant, està dirigit a crear coneixement científic i tècnic orientat a la “resolució de problemes socials generats pels canvis socials”, com va ser el procés de secessió català (2012-2017). Amb la nostra investigació hem volgut cooperar en la promoció de la construcció de “societats inclusives, innovadores i reflexives”, “interessades a entendre els seus valors compartits i la seva contribució a un futur conjunt” (directriu del Programa Marc de Recerca i Innovació Horitzó 2020).

Som un equip de juristes i investigadors especialitzats en les disciplines del Dret internacional públic i les relacions internacionals (Dret europeu i Dret internacional dels drets humans inclosos), el Dret internacional privat i el Dret constitucional.

Els destinataris principals de l'Informe són els ciutadans. Al seu torn, ens adrecem als representants públics de la nostra societat i a altres institucions socials; als representants d'altres estats; a funcionaris, experts i parlamentaris, si escau, de les diferents organitzacions internacionals i europees objecte d'anàlisi, i també a altres actors internacionals que hi estiguin interessats.

Objecte, justificació i finalitat

L'objecte és identificar i analitzar el Dret internacional i europeu que està relacionat amb el procés de secessió català (2012-2017), així com la pràctica de les organitzacions internacionals que se'n deriva.

El Dret analitzat engloba una doble projecció. D'una banda, es detallen els principis i normes que regulen la sobirania de l'Estat i la integritat territorial, com també el contingut del principi de la lliure determinació dels pobles. De l'altra, s'analitzen els principis i normes aplicables en processos d'accés a la independència en violació d'una constitució en el marc d'un estat democràtic i de dret; són supòsits de secessió *stricto sensu* o unilateral i aquest és el cas que ens ocupa, l'únic a la Unió Europea. A diferència dels processos de separacions consensuades (*devolution*), aquí es violen inevitablement principis i valors democràtics (estat de dret, drets humans...), el respecte i la protecció dels quals es regula en l'àmbit internacional i europeu.

La pràctica identificada i analitzada es refereix a la sèrie de posicionaments, actuacions i decisions d'òrgans de la Unió Europea, el Consell d'Europa i l'Organització de les Nacions Unides relacionats específicament amb el procés de secessió català.

Algunes característiques d'aquest procés d'independència n'han justificat l'estudi des d'una perspectiva internacional i europea. La primera és la política generalitzada d'utilització de termes propis o no aliens a normes jurídiques internacionals i europees. En la majoria de casos, es va fer proporcionant-los un contingut —un concepte— diferent de l'acordat internacionalment

La segona és l'ancoratge directe de la política secessionista “al fet internacional” més enllà de la norma interna suprema de tota societat democràtica, la seva constitució. En el nostre cas, contra la Constitució espanyola del 1978, en la qual, expressament, nosaltres, els ciutadans, ens comprometem a garantir la nostra “convivència democràtica”, per tal d'establir “la justícia, la llibertat, la seguretat i promoure el bé” comú (preàmbul).

La tercera és la presentació de demandes, al·legacions i altres actes davant d'òrgans de drets humans o d'un altre àmbit, d'algunes organitzacions internacionals, per part d'actors directes del procés de secessió des del mateix any 2017.

La quarta és la profunda polarització social a Catalunya i al conjunt de la societat espanyola, derivada d'aquests fets, que ha posat en perill la pau sostenible en la nostra societat i en l'europea. El Dret internacional i l'europeu, des del 1945, no són aliens a la prevenció de les causes internes que hi ha darrere de l'origen dels conflictes (sota la directriu anomenada llavors *peaceful change*, avui coneguda com a cultura de pau).

I, finalment, la cinquena, el mateix procés de secessió implicava normes internacionals i europees en qüestions com ara l'accés a l'estatalitat, les nocions jurídiques de sobirania i independència, l'efectivitat i el reconeixement d'estats; les normes jurídiques sobre l'entrada i sortida d'organitzacions internacionals davant de desplaçaments de sobirania, especialment en el cas de la Unió Europea (i totes les seves conseqüències: pèrdua de la nacionalitat europea, etc.). Si hi ha dues disciplines científiques que tenen l'autoritat per pronunciar-se jurídicament amb rigor en aquest àmbit, són les del Dret internacional públic i el Dret de la Unió Europea.

Davant de l'auge desmesurat de l'emoció i els sentiments durant el Procés —un tret comú, d'altra banda, en la política actual—, la lògica i la racionalitat del dret, internacional i europeu en aquest cas, contribueixen a recuperar conceptes universals, imprescindibles per reprendre el diàleg i la concòrdia social. Les seves normes ens aporten un vocabulari comú, arrelat en una

realitat que ens envolta a tots, ens agradi o no: la del context internacional i europeu. Aportar claredat conceptual a la ciutadania sobre el contingut real dels valors compartits de la pau i la justícia fonamentada en la llibertat i els drets, la democràcia, la igualtat, el pluralisme, la no-discriminació, la protecció de les minories, l'Estat de Dret i altres valors democràtics, és la nostra finalitat. L'interès últim és contribuir al diàleg i la reconciliació en la nostra societat.

Mètode i estructura

Excepte a l'apartat 1, s'ha seguit el mètode jurídic propi del Dret internacional públic, tenint en compte les particularitats del sistema jurídic de la Unió Europea, si escau. Aquest mètode no és el mateix que el dels sistemes jurídics interns, cosa en la qual volem insistir. La interpretació i aplicació de les normes jurídiques internacionals s'ha de dur a terme a través de les normes secundàries de reconeixement i canvi de les normes primàries internacionals, que són específiques i diferents de les dels sistemes interns.

L'estructura respon a la lògica següent. S'introdueix breument el supòsit de fet en el context de la democràcia constitucional espanyola. A continuació, es passa al Dret internacional de l'àmbit universal, el que s'aplica, en principi, a tots els estats. D'aquí s'entra en el més concret, el Dret europeu: primer ens fixem en el marc jurídic de la integració a la Unió Europea; després en l'àmbit més ampli, el de la cooperació, en el Consell d'Europa. Després es passa a la pràctica en matèria de drets humans de l'Organització de les Nacions Unides (ONU). Finalment, es presenta una particularitat de la pràctica: la presa de posició des d'òrgans de la Unió Europea, el Consell d'Europa i l'ONU, directament o indirectament, sobre les polítiques d'una entitat subestatal com la Generalitat de Catalunya.

Distribució de l'autoria

Presentació general i introducció de cada apartat: Helena Torroja Mateu.

1: Juan María Bilbao Ubillos.

2.1: Antonio Remiro Brotóns i Helena Torroja Mateu.

2.2: Helena Torroja Mateu.

2.3: Araceli Mangas Martín

3.1: Araceli Mangas Martín.

3.2: Rafael Arenas García.

3.3: Helena Torroja Mateu.

4.1: Patricia Arias.

4.2: Jessica Almqvist.

5: Rafael Arenas García.

6: Conclusions i recomanacions: redactades respectivament per cada autor segons la matèria.

El contingut de l'Informe l'assumeixen tots els autors per consens.

Barcelona, 24 de maig de 2024

1. La democràcia constitucional espanyola i el Procés

El 1978 Espanya es va constituir com una democràcia constitucional, amb ple respecte als drets fonamentals, el pluralisme i l'equilibri de poders. Fins ara, Espanya havia sortit ben parada en els principals rànquings internacionals que mesuren la qualitat democràtica dels països.

La Constitució del 1978 també va establir les bases d'un país políticament descentralitzat. La fórmula de les comunitats autònomes es troba a mig camí entre un estat unitari i un estat federal: pivota sobre l'afirmació d'una "nació", l'espanyola, com a titular de la sobirania, i una sèrie de "nacionalitats i regions" a les quals es reconeix una capacitat limitada d'autogovern, que inclou la capacitat de dotar-se d'un parlament i govern propis.

El 2012, Catalunya va iniciar el camí cap a la independència. Des de l'any 2012, el Parlament de Catalunya ha declarat, en diverses ocasions, la seva sobirania i el dret de Catalunya a la secessió. El presumpte origen d'aquest procés va ser la sentència del Tribunal Constitucional de 2010, que va declarar inconstitucionals alguns articles de l'Estatut d'autonomia català de 2006. Segons els partits nacionalistes, el Tribunal Constitucional no tenia legitimitat per verificar la constitucionalitat d'aquell estatut.

Aquest procés va culminar el setembre de 2017 amb l'aprovació per part del Parlament de Catalunya de dues lleis que implicaven la ruptura de l'ordre constitucional. L'1 d'octubre de 2017 va tenir lloc un referèndum de secessió il·legal, malgrat que el Tribunal Constitucional havia suspès prèviament el decret de convocatòria. El 27 d'octubre, el Parlament català va aprovar una declaració unilateral d'independència i les autoritats espanyoles van respondre amb les eines de l'Estat de Dret, mitjançant l'aplicació de l'article 155 de la Constitució, que preveu la intervenció coercitiva de l'Estat en cas que una comunitat autònoma incompleixi clarament les seves obligacions constitucionals o legals.

En efecte, aquell mateix dia el Govern espanyol va activar aquest mecanisme, aprovant una sèrie de mesures entre les quals destaquen el cessament de C. Puigdemont com a president de la Generalitat i dels altres membres del seu Govern, l'assumpció de les seves competències per part de les autoritats centrals, la dissolució del Parlament català i la convocatòria d'eleccions autonòmiques per al mes de desembre. En les sentències 89/2019 i 90/2019, el Tribunal Constitucional va avalar per unanimitat aquesta primera aplicació del procediment extraordinari de defensa de la Constitució.

En les eleccions del 21 de desembre de 2017, les diverses candidatures independentistes van tornar a obtenir, en conjunt, la majoria absoluta dels escons del Parlament català (però no la majoria en el vot popular). Amb la presa de possessió del president Torra el maig de 2018 es va acabar la intervenció de l'Estat a la comunitat autònoma. En aquest període “posttraumàtic”, el moviment independentista va mantenir la seva estratègia d'enfrontament polític, però va evitar incórrer en conductes de desobediència flagrant.

En el procediment especial instruït pels presumptes delictes comesos pels dirigents principals del Procés, la Sala 2a del Tribunal Suprem, un òrgan judicial integrat per magistrats independents, va dictar una sentència l'octubre de 2019 per la qual se'n condemnava nou a penes privatives de llibertat i inhabilitació per a l'exercici de càrrecs públics; van ser declarats culpables de sedició i malversació en uns casos i només de sedició en altres. La Sala insisteix que la llibertat ideològica empara la reivindicació del dret a l'autodeterminació, de manera que la defensa política de qualsevol projecte polític, encara que impliqui la modificació de la Constitució, no és constitutiva de delictes. Però sí que ho és “mobilitzar la ciutadania en un alçament públic i tumultuós que, a més, impedeix l'aplicació de les lleis i obstaculitza el compliment de les decisions judicials”. Perquè no hi ha democràcia fora de l'Estat de Dret. La sentència va posar fi a un procés que es va dur a terme durant quatre mesos amb totes les garanties, segons va afirmar el Tribunal Constitucional espanyol.

El juny de 2021, el Govern espanyol va indultar parcialment els nou líders independentistes condemnats a penes de presó. Immediatament van recuperar la seva llibertat. El 2022 es va reformar el Codi penal espanyol a fi de suprimir el delictes de sedició. Actualment, les Corts Generals debaten una proposta d'amnistia que beneficiaria els qui haguessin incorregut en infraccions penals o administratives motivades per les seves accions en defensa de la secessió de Catalunya.

2. El Dret internacional i el Procés

Els principis essencials del Dret internacional general s'apliquen a tots els estats, i s'integren en el Dret internacional particular, com és el cas del dret europeu. Els que tenen un rang imperatiu (*ius cogens*) per protegir interessos essencials de la comunitat internacional en conjunt no es poden modificar ni derogar excepte per normes del mateix rang. Destaquen tres qüestions.

2.1. La sobirania de l'Estat i el principi de lliure determinació dels pobles

Els principis de sobirania i igualtat sobirana constitueixen la pedra angular del sistema jurídic internacional. És el Dret internacional el que atribueix als estats el conjunt de drets i obligacions que constitueixen el nucli de la seva sobirania, que inclou el principi d'autoorganització i el respecte obligatori de la seva integritat territorial i independència política per tercers, amb tots els seus corol·laris.

En virtut del principi d'autoorganització, la Constitució d'un Estat sobirà pot disposar la potestat de separació dels ens subestats. És un dret de l'Estat, no una obligació imposada per principis jurídics internacionals; és una pràctica molt escassa. Fora de l'ordre constitucional de l'Estat, no existeix un dret de separació d'ens subestats avalat per normes legals internacionals, com pot semblar que estableix el principi de la lliure determinació dels pobles.

Aquest principi —el de la lliure determinació dels pobles— comprèn dues normes internacionals diferents quant a la projecció: externa i interna, i les dues tenen rang imperatiu (*ius cogens*). Els titulars del dret a la lliure determinació externa directament davant del Dret internacional són els pobles colonials i els sotmesos a l'ocupació militar d'un tercer. El seu lliure exercici per la població legítima del territori colonial mitjançant procediments democràtics i no discriminatoris condueix a la creació d'un Estat sobirà i independent o a formes d'associació o integració amb un altre estat. El territori colonial i el militarment ocupat es considera jurídicament separat i diferent del territori de l'estat metropolitana o ocupant. També per això, l'exercici d'aquest dret és una qüestió internacional.

El titular del dret a la lliure determinació interna directament davant del Dret internacional és el poble del territori d'un estat ja constituït. Mitjançant l'exercici democràtic, es decideix lliurement, sense intervenció estrangera, el sistema polític, econòmic, social o cultural, inclosa l'organització territorial. És tot el poble de l'estat el que decideix sobre el territori, i es pot establir un dret de separació en dret intern. El supòsit contrari (la secessió *stricto sensu*) està tàcitament limitat per la norma internacional. La lliure determinació interna expressa el principi democràtic i està en harmonia, no en conflicte, amb el principi d'autoorganització de l'estat.

La secessió com a remei (en cas de violació sistemàtica dels drets humans fonamentals de poblacions situades en una part de l'estat) és una construcció doctrinal, susceptible de ser sostinguda de *lege ferenda* per a la seva aplicació en països no democràtics, però no en països membres de la Unió Europea i del Consell d'Europa.

L'estratègia independentista catalana ha abusat d'una llarga llista de termes, molts amb connotacions internacionals, com no s'ha vist en cap altre procés d'accés a la independència en un país democràtic: presos polítics, dret a decidir, secessió com a remei, democràcia és votar, l'autodeterminació no és un delicta, tsunami democràtic, etc. Aquesta manipulació del llenguatge, conscient o no, habitual en les polítiques populistes, s'ha contrastat amb el contingut real del Dret internacional en la nostra recerca i ha demostrat els seus errors (ignorantia juris non excusat or ignorantia legis neminem excusat).

En qualsevol cas, les consideracions i normes internacionals invocades per les entitats subestats en cap cas no poden desplaçar l'aplicació de la Constitució espanyola: segons el nostre sistema de recepció i jerarquia del Dret internacional, aquest dret sempre s'incorpora en un rang inferior al de la Constitució i superior al de les lleis, reglaments i altres fonts del dret intern.

Sense cap títol jurídic internacional, els esdeveniments del Procés només es poden qualificar, segons el Dret internacional públic, com un acte revolucionari, un acte contra l'ordre constitucional i les autoritats del poder central. És irrellevant si s'utilitza la força o no. El que és determinant és pretendre un canvi constitucional per la via dels fets, i no per la constitucional. Com qualsevol procés secessionista (*stricto sensu*), el català va tenir un rerefons que distava molt de ser pacífic. La cultura de pau contemporània és diàfana en aquest sentit.

Davant d'un acte revolucionari intern, els drets i les obligacions internacionals d'un Estat sobirà es mantenen intactes. La reacció en defensa de la Constitució dels que encarnen les institucions de l'Estat pot ser tamisada per consideracions discutibles d'oportunitat i oportunisme polítics.

El Dret internacional general també regula com s'adquireix la condició d'Estat. Per al Dret internacional, el fet que una declaració unilateral d'independència violi la constitució d'un estat és inicialment irrellevant. El Dret internacional prestarà atenció a l'eficàcia de la declaració (és a dir, a l'assumpció efectiva dels poders territorials i personals per part dels emissors de la declaració d'independència) i al reconeixement d'aquest fet per part d'altres Estats sobirans.

El reconeixement és un acte unilateral declaratiu —no constitutiu— de la subjectivitat internacional d'una entitat autoproclamada sobirana. Però no hi ha cap motiu per negar-ne la importància extraordinària. Sense ell, no hi ha manera d'exercir els drets atribuïts a l'estat com a subjecte de Dret internacional. Si aquest reconeixement es basa en raons suposades i no en fets efectius, pot ser prematur i, per tant, il·legal, com ho pot ser en situacions

induïdes per la ingerència o fins i tot l'ús de la força, per una potència estrangera. En tot cas, el 2017 no hi va haver cap reconeixement de cap estat.

Termes i conceptes en Dret internacional sobre les formes d'accés a la independència.

Accés a la independència	Terme internacional	Concepte jurídic internacional
<p>Afer intern de l'Estat</p> <p>(a l'origen hi ha un únic territori, el de l'Estat matriu)</p>	<p>Separació (separació consensuada, <i>devolution</i>)</p>	<p>És la concessió d'independència o transferència de sobirania acordada pel dret o pel govern interns (pràctica que és escassa). És indiferent la denominació en dret intern (dret de separació, de secessió o d'autodeterminació...); segueix sent un afer intern, una manifestació del dret a la lliure determinació interna.</p>
	<p>Secessió (secessió <i>stricto sensu</i>, secessió unilateral)</p>	<p>És l'accés a la independència fet en contra del dret o del govern interns. És un acte revolucionari. És una violació del dret del poble estatal a la lliure determinació interna, norma internacional que tàcitament limita els processos secessionistes.</p>
<p>Afer internacional</p> <p>(a l'origen hi ha dos territoris legalment diferents: el de l'Estat administrador o ocupant i el de l'Estat administrat o ocupat)</p>	<p>Dret a la lliure determinació externa</p>	<p>És el dret a la restauració de la sobirania i la integritat territorial usurpada per la colonització o l'ocupació estrangera, directament atribuït pel Dret internacional. Són titulars els pobles colonials i els pobles ocupats militarment per un tercer (com ara Palestina o el Sàhara). Els Estats administradors o ocupants tenen un deure internacional de facilitar aquest procés, igual que la comunitat internacional d'estats en conjunt.</p>

2.2. El principi de prohibició d'intervenció en els afers d'altres Estats

El principi que prohibeix la intervenció dels estats en els afers d'altres estats és un altre dels principis essencials del Dret internacional general que cal destacar aquí. Un procés d'accés a la independència, ja sigui per transferència de sobirania (separació o *devolution*), ja sigui de forma revolucionària (secessió *stricto sensu*), és un afer intern de l'estat matriu. Aquest segueix sent el cas a

excepció que la independència sigui efectiva i se'n consideri llavors el reconeixement per part d'altres estats. En el procés de secessió català, els tercers estats van respectar en general aquest principi. Si bé alguns comportaments determinats de la Federació de Rússia van cridar l'atenció clamorosament.

Són fets susceptibles de ser atribuïts a Rússia dirigits a influir en el procés de secessió català, directament o indirectament, que han estat objecte d'investigació al Parlament Europeu, juntament amb altres casos similars. En una resolució de 2024, aprovada per una majoria aclaparadora, els eurodiputats es refereixen al suport de Moscou als moviments separatistes a Europa, com el de Catalunya, i expressen la seva “profunda preocupació per les presumptes relacions entre els secessionistes catalans i el govern rus” el 2017. Aquestes relacions també les està investigant un jutjat de Barcelona.

2.3. Sobirania de l'Estat i delegacions catalanes a l'estranger

L'obertura massiva de delegacions va més enllà de la defensa d'interessos vinculats a les competències de Catalunya. La seva intenció és l'objectiu obstinat d'independència, lesiva per als interessos legítims de l'Estat, la seva unitat nacional i integritat territorial, i l'estabilitat política d'Espanya i de la Unió Europea.

La utilització de tots els mitjans de què disposen les institucions autonòmiques per a l'anomenada internacionalització del Procés és clarament perjudicial per a la política exterior de l'Estat —la direcció de la qual és competència del Govern central d'acord amb l'article 97 de la Constitució— i del desenvolupament normal de les relacions internacionals —competència estatal exclusiva segons l'article 149.1.3 del text constitucional.

Les delegacions de la Generalitat a l'exterior estan sent un instrument fonamental per promoure les tesis del secessionisme, denigrar la imatge internacional d'Espanya i perjudicar els interessos generals de l'Estat.

3. El Dret europeu i el Procés

Quant al dret europeu, primer s'analitza el marc jurídic de la integració a la Unió Europea (UE) i després es passa a l'àmbit més ampli, el de la cooperació en el Consell d'Europa.

3.1. La Unió Europea: respostes des del respecte de la identitat nacional i a l'Estat de Dret

L'article 4.2 del Tractat de la Unió mostra el respecte de la UE al dret exclusiu de l'estat membre a garantir la seva integritat territorial i, per tant, a les accions legals que emprengui per protegir la seva unitat d'acord amb el seu ordenament constitucional i legal.

Cap estat membre de la UE permet referèndums perquè una part de la població pugui decidir sobre el territori nacional. No hi ha precedents de separació d'una part d'un estat membre de la UE, sigui acordada o inconstitucional (el cas d'Algèria no va ser secessió, sinó autodeterminació enfront de la potència colonial, França, mentre que el Saarland es va transferir entre estats que ja eren membres).

Dels dos-cents estats de la comunitat internacional actual, només hi ha cinc excepcions que ho permetin en l'ordenament intern, si bé són irrellevants i molt circumstanciats com es raona en la investigació.

La Comissió Europea i el Consell Europeu han reconegut que l'efecte d'una secessió (fins i tot d'una separació acordada) d'una part d'un estat membre és la seva exclusió de la UE; i els ciutadans de la regió independitzada perden la condició de nacional d'un estat membre (deixen de ser espanyols) i, per tant, perden automàticament la ciutadania de la Unió i els drets que s'hi vinculen.

La regió independitzada, si vol ser part de la UE, ha d'iniciar el procediment per sol·licitar l'adhesió; aquesta sol·licitud, perquè s'aprovi, requereix la unanimitat dels estats membres. Si supera aquest primer pas, les negociacions requereixen centenars de votacions per unanimitat i anys d'espera. No n'hi ha prou de complir les condicions.

El manteniment de la ciutadania depèn només del Dret nacional, ja que la ciutadania és un complement automàtic de la nacionalitat d'un estat membre. El text clar i precís del Tractat, així com la pràctica i la jurisprudència consolidada del Tribunal de Justícia de la UE sobre la ciutadania de la Unió, mostren que la ciutadania d'un estat membre és el que atorga la ciutadania europea i els seus drets, i coexisteix indissolublement amb la ciutadania nacional. En contrapartida, si es perd la condició de nacional d'un estat membre, la ciutadania de la Unió i els drets que s'hi vinculen es perden automàticament.

La posició de la Comissió i del Consell Europeu va ser el suport a l'instrument constitucional d'intervenció autoritzat pel Senat espanyol (article 155 de la Constitució espanyola) enfront del referèndum i la declaració il·legals

d'independència de les autoritats catalanes. Per a les institucions de la UE, els nacionalismes erosionen el procés d'integració en afeblir la cohesió dels estats i la igualtat dels seus ciutadans.

La UE representa el reconeixement per part dels estats de la seva insuficiència per resoldre els problemes economicosocials i per superar els riscos que el nacionalisme havia generat a Europa des de la segona meitat del segle XIX i, especialment, en el tràgic segle XX. Les deficiències dels estats es canalitzaven a través d'institucions i polítiques en comú. Davant del supremacisme, la xenofòbia i l'identitarisme que representen els populismes, el procés d'integració defensa els valors comuns i les institucions i polítiques compartides.

3.2. La Unió Europea: democràcia, Estat de Dret i cooperació judicial internacional

Segons la legislació de la UE, l'Estat de Dret l'han de respectar no només les institucions de la UE, sinó també els Estats membres.

En primer lloc, l'article 2 del Tractat de la Unió Europea (TUE) estableix que "la Unió es fonamenta en els valors de respecte de la dignitat humana, llibertat, democràcia, igualtat, estat de dret i respecte dels drets humans, inclosos els drets de les persones pertanyents a minories. Aquests valors són comuns als estats membres en una societat caracteritzada pel pluralisme, la no-discriminació, la tolerància, la justícia, la solidaritat i la igualtat entre dones i homes".

Aquests són els principis i valors democràtics essencials i inseparables de la noció de democràcia constitucional, que els Estats membres han de respectar, protegir i dur a terme.

En segon lloc, l'article 10.1 del TUE afegeix que el funcionament de la Unió es fonamenta en la democràcia representativa, cosa que implica que no només les institucions de la UE, sinó també els estats membres han d'assumir aquest principi, perquè algunes institucions de la Unió estan integrades per representants dels governs dels Estats membres (Consell). Per descomptat, també hi ha una representació directa dels ciutadans europeus a través del Parlament Europeu, però la naturalesa híbrida de la Unió requereix que la forma d'Estat dels Estats membres també sigui d'acord amb els principis i valors democràtics exigits i protegits per l'article 2 del TUE.

L'Estat de Dret és, juntament amb el principi democràtic i els drets humans, un principi essencial de la democràcia constitucional proclamada per la UE. Malgrat les dificultats per caracteritzar el contingut de l'Estat de Dret, el

Tribunal de Justícia de les Comunitats Europees s'ha pronunciat sobre com les infraccions de l'Estat de Dret dins dels estats membres afecten l'ordre jurídic de la UE. Aquesta jurisprudència no només reflecteix el compromís de la UE amb la defensa de l'Estat de Dret, sinó que també és una eina essencial per definir-lo i explicar la seva relació amb el principi democràtic. La base d'aquesta definició és el treball del Consell d'Europa des del final de la Segona Guerra Mundial. La seva essència és que no hi ha democràcia fora de la llei, de la garantia dels drets fonamentals i sense tribunals independents (vegeu l'apartat 3.3).

De totes maneres, atesa la naturalesa complexa de la UE, tant el Tribunal de Justícia de la UE com els tribunals nacionals tenen competència en les disputes relacionades amb la implementació de l'Estat de Dret en els estats membres. Sense un nivell significatiu de confiança mútua, podrien sorgir conflictes entre les autoritats nacionals i de la UE.

La lliure circulació de persones dins de la Unió, sense controls a les fronteres interiors entre els estats membres, exigeix una cooperació reforçada entre els estats per evitar que aquesta manca de controls la utilitzin els delinqüents que fugen de la policia o dels tribunals en un estat membre.

Aquesta cooperació es va veure reforçada pel mecanisme de l'ordre de detenció europea (Decisió marc del Consell de 13 de juny de 2022), destinada a garantir la detenció i entrega d'aquelles persones sol·licitades per un estat membre. No hi ha exclusió per delictes polítics; però no executar les ordres de detenció europees dictades pels tribunals espanyols en relació amb els implicats en l'intent de derogació de la Constitució a Catalunya el 2017 ha demostrat que els delictes polítics segueixen sent un problema per a la cooperació criminal dins de la Unió Europea. El Tribunal de Justícia de la Unió Europea ha subratllat la necessitat d'aplicar l'instrument en tots els casos que abasta, però també convé una revisió del sistema. El Parlament Europeu ja ha proposat la inclusió en l'instrument dels delictes contra l'ordre constitucional dels Estats membres que impliquen l'ús de la violència.

3.3. El Consell d'Europa: respostes des de la promoció i protecció de la democràcia

El Consell d'Europa (CdE) —establert mitjançant el Tractat de Londres del 1949 i del qual Espanya és part— inclou, com a patrimoni comú europeu, la defensa dels “principis que constitueixen la base de tota democràcia autèntica”, és a dir, “la llibertat individual, la llibertat política i l'imperi del dret” (paràgraf 3 del preàmbul, èmfasi afegit: *genuine*, en la versió anglesa). El seu respecte està vinculat al manteniment de la pau i la justícia a Europa i tots els Estats

membres s'hi han d'adherir (article 3). Des de llavors fins avui, aquests són els pilars del CdE, tal com es desenvolupa en la investigació.

La història explica el motiu d'aquest salt qualitatiu mai vist abans en un tractat internacional. Els fundadors del CdE coneixien bé les conseqüències de l'ascens al poder a través de l'elecció de Hitler i Mussolini. Una democràcia com la de Weimar que no va impedir l'autoritarisme i el totalitarisme posterior, amb el suport de poblacions amb mentalitats similars. Al seu torn, tenien present la deriva del totalitarisme a l'est. En aquest context va emergir l'interès comú de les democràcies occidentals europees per limitar internacionalment les majories parlamentàries i el govern resultant en les jurisdiccions internes. Aquesta és la causa directa de la internacionalització del concepte jurídic de democràcia a Europa, vinculat a la protecció constitucional de tres principis indissociables entre si: l'Estat de Dret, els drets humans i el principi democràtic.

En conseqüència, la democràcia no és votar (simplement), ni és el dret a decidir sense cap límit, essència de l'autocràcia, tal com els líders del procés de secessió català han defensat. Invoquen un principi democràtic desvinculat del respecte a l'Estat de Dret i als drets humans i, per tant, radical o d'identitat. No es pot aïllar el principi democràtic del respecte a l'Estat de Dret (democràcia amb normes) i del respecte al principi d'igualtat. El dret a decidir sense límits ni regles prèvies no és una construcció jurídica acceptada pels Estats democràtics que es regeixen per normes constitucionals i internacionals.

En resum, el dret a decidir català és una ideologia que defensa que les decisions de la majoria del parlament són il·limitades i inviolables, com ho serien les del poder executiu que n'hagi sorgit. Els poders executius de Polònia (fins al desembre de 2023) i Hongria segueixen pràctiques similars, camuflades sota l'expressió enganyosa —que s'ha d'evitar— de democràcia il·liberal. De la història i el Dret europeus, es deriva que totes són pràctiques autoritàries i que posen en perill la pau i la justícia.

Els líders i altres actors del procés secessionista català han introduït aquest principi democràtic radical en diversos òrgans del Consell d'Europa. Davant de la Comissió de Venècia el 2017, el llavors president català, C. Puigdemont, seguint el mandat del Parlament català, va dirigir una carta al seu president, Gianni Buquicchio, en què li comunicava la seva intenció d'organitzar un referèndum d'independència acordat, tot i la negativa del Govern central; li demanava la seva col·laboració i es posava a la seva disposició. La resposta de Buquicchio va ser contundent: li va recordar, entre altres principis, l'obligació de respectar la Constitució i legislació internes, obligació que posteriorment va ser completament ignorada pel llavors president català.

Davant el Tribunal Europeu de Drets Humans (TEDH), dirigents i participants en el procés de secessió han presentat demandes en les quals al·legaven presumptes violacions dels seus drets i llibertats fonamentals en situacions que a l'origen no implicaven l'exercici de cap dret, sinó un incompliment de la legislació, la Constitució i les decisions del Tribunal Constitucional espanyols. Fins ara, el TEDH s'ha posicionat en defensa de la democràcia constitucional espanyola, és a dir, de l'ordre públic democràtic europeu, en dues decisions d'inadmissibilitat de 2018 i 2019. Les demandes dels nou líders secessionistes condemnats pel Tribunal Suprem s'han unificat i estan pendents de resolució actualment.

Finalment, l'Assemblea Parlamentària (PACE) és l'únic òrgan que, atesa la naturalesa de la seva composició parlamentària, va proporcionar una via per a la defensa de la democràcia radical catalana el 2021, promoguda per una majoria feble; va ser una via de durada curta (ja que no s'han adoptat més resolucions en aquest mateix sentit). Dos anys més tard, la mateixa PACE també defensaria la democràcia constitucional com la "democràcia autèntica (*genuine*)" a què es refereix el Tractat de Londres del 1949, encara que de nou per una estreta majoria. Les decisions de la PACE són recomanacions (no dret), però poden tenir gran rellevància política.

4. L'Organització de les Nacions Unides i el Procés

En el marc de l'ONU, a causa de l'al·legació de presumptes violacions de drets humans per part de líders secessionistes i altres fonts contra Espanya, diversos experts s'han pronunciat individualment o col·legiadament sobre algunes actuacions d'Espanya, que és part dels principals tractats universals de drets humans.

És rellevant assenyalar que aquests experts exerceixen la seva funció a títol personal, no formen part del personal de l'ONU (no reben retribució financera, excepte dietes), ni són representants dels Estats, ni es pronuncien en nom de l'ONU. Són seleccionats pels Estats en funció de la seva competència professional (no s'exigeix que siguin juristes) i de la seva integritat moral, independència i imparcialitat. Es tracta d'atributs morals jurídicament exigits, tot i que avui hi ha un debat obert sobre si en la pràctica són observats per tots els experts.

4.1. Els procediments especials del Consell de Drets Humans

Els procediments especials (PE) del Consell de Drets Humans (CDH) han de prendre mesures per monitorar i respondre ràpidament a les acusacions de violacions de drets humans en nom de la comunitat internacional (el CDH és un òrgan subsidiari de l'Assemblea General de l'ONU). Ni el consentiment de l'Estat (excepte quan sigui necessari entrar al territori) ni l'esgotament dels recursos interns de l'Estat són requisits previs perquè aquests PE actuïn. Aquests procediments no tenen caràcter judicial: no atribueixen responsabilitat internacional a l'Estat.

Per respondre a al·legacions específiques, els PE han d'actuar ràpidament per protegir les víctimes reals i potencials. Així, dirigeixen comunicacions escrites al govern per obtenir aclariments i informació sobre l'afer i, si cal, fer recomanacions (no vinculants). Les comunicacions no impliquen cap tipus de judici de valor; han de basar-se en avaluacions objectives de la situació.

Per donar resposta a les nombroses al·legacions de violació de drets humans per mesures dels poders centrals espanyols que feien front al procés de secessió català, els PE van dirigir cinc comunicacions escrites al Govern d'Espanya entre el setembre de 2017 i el febrer de 2023, ja per un mandat individual ja per diversos mandats conjuntament. El Grup de Treball sobre la Detenció Arbitrària (WGAD de la denominació en anglès Working Group on Arbitrary Detention) a més va emetre dues opinions el 2019, d'acord amb la seva metodologia de treball.

Tenint en compte la interdependència que existeix entre la democràcia, l'Estat de Dret i els drets humans, l'anàlisi d'aquestes comunicacions escrites i de les respostes del Govern espanyol suggereix que els PE han ignorat els arguments presentats pel Govern, sobretot, els que destaquen el caràcter inconstitucional del referèndum i que sostenen que les actuacions d'Espanya qüestionades s'haurien dut a terme d'acord amb la Constitució espanyola i les lleis.

Aquesta idea pren més força, particularment en el cas dels dictàmens del WGAD, que reflecteixen les seves deliberacions i decisions preses tenint en compte la informació proporcionada tant per la font de la denúncia com per les respostes del Govern; aquest no és el cas de les comunicacions dels altres PE.

En aquest context, semblava aconsellable i útil que els titulars de mandats abordessin els arguments específics continguts en les respostes dels governs. En aquest cas, és especialment important el fet de no plantejar la ruptura de l'ordre constitucional intern d'Espanya, que va ser la base de les accions preses pel seu govern per restablir l'Estat de Dret. Els titulars de mandats

haurien d'haver abordat els arguments continguts en les respostes del Govern. Aquesta seria una manera d'aprofundir en la comprensió de les situacions al·legades, tenint en compte tots els elements en joc i donant senyals inequívocs de la independència i imparcialitat que regeixen els mandats dels PE. Això es torna encara més rellevant quan hi ha processos judicials en curs en un estat regit per l'Estat de Dret.

Tal com mostra la investigació, l'estatus jurídic dels titulars de mandats dels PE (que són experts independents) depèn de la seva integritat, independència i imparcialitat, un factor essencial i exigible tant per ser elegible com durant tot el compliment del seu mandat. Totes les directrius sobre la seva conducta i mètodes de treball del Consell de Drets Humans es refereixen a la independència i la imparcialitat com a elements centrals.

En nom de la transparència —en els casos en què les comunicacions siguin públiques— cal conèixer el tractament que el Comitè de Coordinació dels PE fa de les qüestions plantejades sobre la independència d'un PE, sigui per part d'un Estat o d'un altre actor.

4.2. El Comitè de Drets Humans

L'article 25 del Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics protegeix els drets polítics (dret de tot ciutadà a participar en la direcció dels afers públics, dret a votar i a ser elegit i dret a tenir accés a la funció pública) i en prohibeix “restriccions indegudes”, sense especificar el contingut. El CDH, òrgan que vetlla pel compliment del Pacte, considera que les restriccions permeses són aquelles que preveuen els “motius previstos en la legislació, que siguin raonables i objectius i que impliquin procediments justos i equitatius”.

En relació amb el procés de secessió català, el CDH ha adoptat dos dictàmens en el context del procediment de comunicacions individuals contra un estat part en el Pacte que hagi acceptat aquesta competència del Comitè: cas Junqueras et al., 2022 i el cas Puigdemont, 2023. Aquest procediment és essencialment escrit i contradictori, però no és un procediment judicial y el CDH només pot fer recomanacions (no emetre sentències) sobre les mesures que un estat part ha de prendre en cas de vulneracions del Pacte. El debat obert a Espanya sobre el caràcter vinculant d'aquestes decisions i d'altres òrgans de tractats de l'ONU es detalla en la investigació.

Els dictàmens responen a dues denúncies interposades el 2018, en les quals els autors al·leguen la violació dels seus drets polítics causada per la suspensió de l'exercici dels seus càrrecs públics en aplicació de la Llei d'enjudiciament criminal (LEC) a l'inici dels procediments penals contra els

catorze membres del govern català que es van processar per rebel·lió després de la declaració d'independència de 2017.

Els comunicants, en presó preventiva fins a la sentència del Tribunal Suprem el 2019 (excepte Puigdemont), al·leguen que la suspensió de l'exercici dels seus càrrecs públics en aplicació de la LEC va ser una restricció indeguda. Puigdemont hi afegeix, per la seva banda, una segona al·legació: l'exigència de la seva presència a la sessió parlamentària d'investidura per ser nomenat president del govern català després de les eleccions regionals el 21 de desembre de 2017, exigència que va dictaminar el Tribunal Constitucional el gener de 2018.

Si bé aquesta segona al·legació es va rebutjar, el Comitè va considerar la primera, comuna a les dues denúncies, com una restricció indeguda, i va concloure que sí que hi va haver vulneració dels drets polítics en els dos casos. Els arguments es resumeixen en dos. Primer, per al CDH, com que els esdeveniments produïts la tardor de 2017 estaven mancats dels elements constitutius de rebel·lió, l'aplicació de la LEC no va complir el requisit de predictibilitat. Segon, la suspensió havia estat automàtica i col·lectiva per "presumptes delictes sobre la base de fets públics i pacífics" i amb "anterioritat a l'existència d'una condemna", impedit així "l'anàlisi individualitzada de la proporcionalitat de la mesura" i sense complir "els requisits de raonabilitat i objectivitat exigits".

D'altra banda, el CDH va determinar que els demandants havien complert els requisits d'admissibilitat, inclòs l'esgotament previ dels recursos interns, fins a la instància més alta. No obstant això, dos dels quinze experts del CDH van emetre opinions separades i van advertir que les denúncies eren prematures, ja que els recursos interns "no van ser inútils, sinó eficaços i no es van prolongar injustificadament". També van criticar el CDH per actuar de "quarta instància" en reexaminar la classificació inicial dels fets com a rebel·lió, malgrat no ser competent per reavaluar els fets o l'aplicació del dret en un procediment intern.

5. Posicionament de la Unió Europea, el Consell d'Europa i l'Organització de les Nacions Unides sobre les polítiques de la Generalitat

Les accions de la Generalitat eren, en gran manera, contràries a la Constitució i altres lleis, van implicar una desobediència flagrant a les decisions judicials i van suposar una apropiació partidista de les institucions, molt allunyada de la neutralitat que se'ls exigeix en les democràcies constitucionals. En aquest sentit, crida especialment l'atenció l'ús del sistema escolar públic, que a Catalunya depèn de la Generalitat, no del Govern espanyol. Són actuacions

sotmeses a la jurisdicció nacional, i la seva naturalesa d'afer intern ha aturat una resposta internacional directa enfront d'aquelles actuacions de la Generalitat que poguessin ser contràries al respecte de la democràcia constitucional o suposar una violació de l'Estat de Dret. Com s'ha demostrat en la recerca, hi ha actuacions del govern regional a Catalunya que vulneren els drets i llibertats fonamentals dels seus ciutadans, així com l'essència dels valors democràtics.

No obstant això, el respecte d'aquests principis i valors democràtics és una obligació internacional segons el Dret internacional i europeu. Alguns organismes internacionals s'han posicionat, directament o indirectament, sobre l'actuació de la Generalitat.

En el cas de la Unió Europea, aquestes posicions han estat crítiques. És especialment rellevant l'informe de la missió enviada a Catalunya des del Parlament Europeu (Comissió de Peticions) amb l'objectiu d'avaluar el model d'immersió lingüística a Catalunya (març de 2024). Segons aquest informe, el govern regional no respecta els drets lingüístics dels estudiants (inclosos els dels estudiants amb necessitats educatives especials) i no executa decisions judicials. A més, s'hi produeixen casos d'exclusió social, intimidació i assetjament contra nens i pares. Malgrat tots aquests fets, la Comissió Europea no ha considerat aquestes qüestions en els seus informes anuals sobre l'Estat de Dret a la Unió Europea. L'informe de la Comissió de Peticions del Parlament Europeu inclou requeriments a la Comissió Europea, a les autoritats regionals de Catalunya i a les autoritats nacionals espanyoles.

En el cas del Consell d'Europa trobem diversos posicionaments:

La Comissió de Venècia també ha considerat, implícitament, el desafiament nacionalista a Catalunya en un dictamen de 13 de març de 2017, on recordava que les sentències del Tribunal Constitucional són definitives i vinculants, i afegeix que quan un funcionari públic es nega a executar una sentència del Tribunal Constitucional viola la Constitució i els principis de l'Estat de Dret, la separació de poders i la cooperació lleial dels òrgans de l'Estat.

Altres òrgans han adoptat un enfocament més comprensiu davant de les infraccions del govern regional de Catalunya. L'Assemblea Parlamentària del Consell d'Europa ha donat suport, implícitament, a les actuacions il·legals de la Generalitat el 2017 en una resolució de 21 de juny de 2021. El Comitè d'Experts de la Carta europea de les llengües regionals o minoritàries no ha avalat ni criticat la imposició del català com a llengua d'ensenyament per a tots els estudiants a Catalunya, en el marc dels seus informes sobre el compliment a Espanya d'aquesta carta.

En el cas de les Nacions Unides, el suport internacional més important a l'actuació de la Generalitat prové del relator especial de l'ONU per a qüestions de les minories del CDH. Segons el seu informe de 2020, totes les mesures adoptades per introduir una certa docència en castellà a les escoles catalanes s'haurien de rebutjar. En conseqüència, els drets d'aquelles persones no considerades com a minories (les persones a Catalunya que volen una educació bilingüe —català i castellà—, per exemple) han de cedir davant de polítiques destinades a promoure l'expansió dels drets de les minories.

6. Conclusions i recomanacions

El Dret internacional i europeu contemporanis compleixen una sèrie de funcions davant del procés de secessió català i la greu crisi constitucional espanyola subsegüent en la qual encara estem immersos. En general, totes elles estan vinculades a la promoció i realització dels valors de la pau i la justícia. En els quatre apartats següents es detallen aquestes funcions, distingint entre les conclusions de l'Informe, en primer lloc, i les seves recomanacions correlatives, en segon.

A. Dret internacional i sobirania territorial

1. El principi de lliure determinació dels pobles (norma imperativa —*ius cogens*— per a tots els estats) inclou el dret a la lliure determinació interna de la població de l'Estat en el seu conjunt. El valor protegit per la norma és la decisió comuna sobre el seu destí polític inclosa l'organització del territori; per tant, queda exclosa de la norma aquesta decisió només per una part de la població. Aquest principi comprèn, al seu torn, un dret a la lliure determinació externa atribuït només als pobles colonials i ocupats militarment per un tercer.
2. Del que acabem de dir, es dedueix que el procés d'independència català va ser un acte revolucionari, una secessió en sentit estricte, per pretendre accedir a l'estatalitat contra l'ordre constitucional sense cap fonament jurídic internacional. I un acte que va violar el dret de tota la població a la lliure determinació interna, dret que expressa el principi democràtic en el Dret internacional general.
3. Existeix una ignorància generalitzada en la majoria de la població catalana i espanyola en aquest sentit, que facilita així l'abús d'expressions com dret a la lliure determinació, la lliure determinació no és un crim o d'altres de similars, per part dels líders secessionistes catalans. Tal abús de la confiança de la ciutadania no va poder canviar la realitat de la norma internacional ni les obligacions d'altres Estats de respecte a la sobirania i la independència d'Espanya i de no-intervenció. L'únic resultat ha estat

generar discòrdia i polarització social, i endinsar-nos com a societat democràtica en una deriva autoritària perillosa que avui segueix el seu camí.

4. Durant el procés de secessió català es va respectar en general el principi de no-intervenció per tercers. No obstant això, s'han identificat influències polítiques que són extremament preocupants per part de la Federació de Rússia; en especial, les converses entre els seus enviats i el llavors president català.
5. Les delegacions de la Generalitat a l'exterior estan sent un instrument fonamental per promoure les tesis del secessionisme i denigrar la imatge internacional d'Espanya i perjudicar els interessos generals de l'Estat.

→ Recomanacions

A1. S'ha de promoure la formació dels ciutadans sobre les normes de Dret internacional que els afecten directament.

A2. S'ha de reforçar l'exigència de respecte als principis ètics pels governants i persones que ocupen càrrecs públics, ja que aquest respecte està vinculat a la realització efectiva de l'Estat de Dret: l'engany dels ciutadans tergiversant el contingut de les normes i els conceptes té matisos d'abús de poder.

A3. S'han de continuar investigant judicialment els contactes amb els emissaris de la Federació de Rússia i enviats del llavors president de la Generalitat. No haurien d'estar coberts per cap llei d'amnistia o cap altra de semblant, en ser també una qüestió d'interès europeu, investigada al Parlament Europeu

A4. La “Ley de la Acción y del Servicio Exterior del Estado” (LASEE) s'ha de reformar per exigir un informe no vinculant de l' “Asesoría jurídica internacional” (AJI) del Ministeri d'Afers Exteriors, i autorització vinculant del Consell de Ministres o del Senat per a l'obertura de delegacions de les comunitats autònomes a l'estranger. Les comunitats autònomes tenen l'obligació d'informar el Ministeri d'Afers Exteriors de les seves actuacions posteriors de la delegació en informes anuals — control ex post —, i s'ha de preveure la revocació o tancament de les oficines que no s'atinguin a l'article 11 o al 12 de la LASEE pel Consell de Ministres o pel Senat, amb l'informe preceptiu previ de l'Assessoria Jurídica del Ministeri d'Afers Exteriors, amb possible recurs en procediments contenciosos i administratius. Els informes i autoritzacions referits s'han de guiar pels principis d'unitat d'actuació a l'exterior i d'eficiència en la

gestió dels recursos públics, com també adequar-se a l'ordre competencial a l'empara de la Constitució Espanyola (CE) i LASEE.

B. Dret i institucions europeus

1. El dret de la Unió Europea exigeix el respecte al dret exclusiu de l'Estat membre a garantir la seva integritat territorial i, per tant, a recórrer a les accions que emprengui per protegir la seva unitat nacional d'acord amb el seu ordenament constitucional i legal. Cap Estat membre de la UE permet els referèndums perquè una part de la població pugui decidir sobre el territori nacional.
2. L'Estat de Dret i els valors democràtics són les pedres angulars de la Unió Europea. S'han de respectar i garantir a tots els àmbits. La seva infracció en qualsevol àmbit (institucions de la UE, Estats membres o entitats subnacionals dins dels estats membres) perjudica tota la Unió. El respecte d'aquests principis no només és rellevant per a la UE pel seu significat com a valors fonamentals de les societats europees, sinó també perquè són essencials per a la cooperació entre els estats membres, inclosa la cooperació judicial.
3. L'ordre públic europeu que protegeix el Consell d'Europa inclou la defensa de la democràcia constitucional basada en el respecte de tres principis indissociables que són un: l'Estat de Dret, els drets humans i el principi democràtic. La seva protecció i realització és imprescindible per al manteniment de la pau i la justícia. No hi ha lloc per a exercicis de democràcia radical o d'identitat en aquesta noció. La ideologia del principi democràtic radical català no canvia la realitat de la norma, ans al contrari, ens porta de nou a pràctiques nacionalistes autoritàries, lluny d'una pau sostenible. El problema del procés català va ser i és un problema de vulneració de la democràcia i no només un problema territorial.

→ Recomanacions

B1. A la UE, la cooperació judicial s'ha de reforçar sobre la base que qualsevol infracció de l'ordre constitucional d'un Estat membre és, al mateix temps, una infracció dels valors essencials de la UE.

B2. La UE i el Consell d'Europa han de millorar les seves pràctiques de seguiment i control per centrar-se també en les polítiques autoritàries de les entitats subnacionals, quan el govern central de l'Estat membre no pugui o no vulgui reaccionar davant d'aquestes polítiques. Les dues institucions han d'assumir que qualsevol infracció de l'Estat de Dret o de qualsevol dels altres valors i principis democràtics, a qualsevol

àmbit, perjudica tota la Unió, el Consell d'Europa i els Estats membres respectius.

B3. La UE i el Consell d'Europa han d'implementar i reforçar programes i accions per promoure l'educació ciutadana sobre la democràcia autèntica (la que respecta indissociablement l'Estat de Dret, els drets humans i el principi democràtic) i el seu vincle amb la pau i la justícia a Europa.

C. Protecció dels drets humans a l'Organització de les Nacions Unides

1. Les comunicacions escrites dels procediments especials del Consell de Drets Humans de les Nacions Unides i les dues opinions del Grup de Treball sobre la Detenció Arbitrària dirigides a Espanya sobre les seves mesures adoptades en el procés de secessió català, no han tingut en compte la ruptura de l'ordre constitucional intern espanyol. El fet que els titulars de mandats no considerin el deure internacional d'Espanya de restablir l'Estat de Dret pot posar-ne seriosament en dubte l'objectivitat, imparcialitat i independència i, en conseqüència, la credibilitat.
2. En les dues decisions del CDH sobre el procés de secessió català, és una qüestió polèmica si els demandants havien esgotat els recursos interns o podien beneficiar-se d'alguna excepció a aquest requisit. És igualment polèmic si el CDH es va extralimitar en la seva competència per entrar a reexaminar els fets i el dret aplicable en un procediment no finalitzat en un Estat democràtic constitucional.
3. És significatiu que el CDH no qüestionari l'inici d'un procediment penal com a reacció a actes inconstitucionals d'entitats subestatsals durant un procés de secessió. Tampoc descarta la suspensió dels drets polítics com a sanció un cop conclòs un procediment penal dut a terme d'acord amb el Pacte. No considera una restricció indeguda la suspensió de l'exercici de càrrecs públics prèvia a una condemna definitiva si la mesura és previsible en la legislació, si comporta un procediment individualitzat que tingui en compte la situació personal i la proporcionalitat de la mesura en cada cas.

→ Recomanacions

C1. Els PE han de tenir una cura especial que les seves actuacions i declaracions siguin compatibles amb el mandat i amb la independència i imparcialitat requerides. És pertinent i necessari un debat profund i seriós sobre aquest tema, ja que les possibilitats que els PE tinguin un impacte depenen del seu prestigi, credibilitat, independència, imparcialitat i integritat. En aquest sentit, el Comitè de Coordinació dels PE ha de generar anàlisis per a la reflexió sobre els temes que se li presentin formalment. Aquest seria un material útil per a la discussió en la reunió anual dels PE.

C2. Els membres experts del CDH han de vetllar pel respecte a la funció de l'òrgan, procurant no actuar com a quarta instància i respectant en tots els casos els requisits d'admissibilitat de les denúncies individuals, inclòs l'esgotament previ dels recursos interns (llevat que siguin inútils, ineficaços i injustificadament prolongats), per així protegir la integritat i eficàcia del procediment de comunicacions individuals.

D. Organitzacions internacionals i polítiques d'entitats subestats

1. Les actuacions del govern regional a Catalunya contra els drets dels ciutadans, l'Estat de Dret i la resta de valors democràtics no han rebut una resposta adequada de les institucions europees i internacionals. Les úniques excepcions són el Parlament Europeu i, indirectament, la Comissió de Venècia. La indiferència (Comitè d'Experts sobre la Carta europea de les llengües regionals o minoritàries), el suport implícit (Assemblea Parlamentària del Consell d'Europa) i, fins i tot, el fort suport (relator especial de l'ONU sobre qüestions minoritàries del Consell de Drets Humans), amenacen els drets d'aquells ciutadans catalans que no donen suport a l'actuació de les institucions autonòmiques.

→ Recomanacions

D1. Una revisió profunda del funcionament de les institucions internacionals per garantir el respecte de l'Estat de Dret, els drets i llibertats fonamentals de totes les persones (inclosos els drets de les que no es poden incloure en la categoria de "minoria") i la resta de valors democràtics. Els valors són una prioritat real en el treball d'aquestes institucions.

Annex I. Decisions i altres elements de la pràctica de les organitzacions internacionals entorn al Procés

I. Unió Europea

A. Parlament Europeu

a) *Preguntes parlamentàries, respostes de la Comissió i altres intervencions*

Pregunta parlamentaria P-0524/2004; resposta de la Comissió, 1.3.2004, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/P-5-2004-0524-ASW_EN.pdf .

Pregunta parlamentaria (E-2012, 007453) y Declaración de la Comisión Europea, 28.8.2012
(https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-7-2012-007453-ASW_ES.html?redirect)

Preguntas parlamentarias P-009756/2012 P-009862/2012, respuesta de 3.12.2012, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/P-7-2012-009756-ASW_EN.html#def1

Pregunta parlamentaria y respuesta del Presidente Barroso en nombre de la Comisión europea de 20.11.2013 (E-011023/13) (Official Journal (OJ) C 208 de 03.07.2014, pág. 218 -versión en inglés-, pág. 217 -versión en español-). Hay respuestas semejantes en anteriores ocasiones en otras interpelaciones parlamentarias (por ejemplo, E-008133/2012, respuesta en OJ C 308 ;E de23/10/2013; P-009756/12, P-009862/12, respuesta en OJ C 310 E, 25/10/2013).

Pregunta parlamentaria E-011776/2015, respuesta de 15.4.2016, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-8-2015-011776-ASW_ES.html.

Discurso del vicepresidente de la Comisión Europea Frans Timmermans en el Parlamento Europeo, 4.10.2017, https://multimedia.europarl.europa.eu/en/video/01-ep-plenary-session-constitution-rule-of-law-and-fundamental-rights-in-spain-in-the-light-of-the-events-of-catalonia-opening-statement-by-by-frans-timmermans-first-vice-president-of-the-ec-1506-1514_1144556_01 Un resumen de su intervención post-debate se puede ver en <https://www.youtube.com/watch?v=fi39iGc34xo>.

b) *Resoluciones*

Resolución de 9 de marzo de 2022, sobre las injerencias extranjeras en todos los procesos democráticos de la Unión Europea, incluida la desinformación (2020/2268[INI]). P9_TA (2022)0064.

Resolución de 8 de febrero de 2024, sobre la trama rusa: acusaciones de injerencia rusa en los procesos democráticos de la Unión Europea (2024/2548(RSP)) https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0079_EN.html

c) *Comissió Especial sobre Injerències Estrangeres en Tots els Processos Democràtics de la Unió Europea, en particular la desinformació (ING2)*

Informe sobre las injerencias extranjeras en todos los procesos democráticos de la Unión Europea, en particular la desinformación (2022/2075(INI)) A9-0187/2023, 15 de mayo de 2023
https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2023-0187_ES.pdf

d) *Comissió de Peticions*

Informe de misión a raíz de la visita de información realizada en Cataluña (España), del 18 al 20 de diciembre de 2023, con el objetivo de evaluar in situ el modelo de inmersión lingüística en Cataluña, sus efectos en las familias que se trasladan a la comunidad autónomas y residen en ella, así como en el multilingüismo y la no discriminación y el principio del Estado de Derecho, sobre la base de las peticiones números 0858/2017, 0650/2022 y 0826/2022 (19 de marzo de 2024 PE758.186v03-00),
https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/PETI-CR-758186_ES.pdf.

B. Consell Europeu

Declaració del president del Consell Europeu Van Rompuy en una roda de premsa i comunicat posterior: 12 December 2013 EUCO 267/13 PRESSE 576 PR PCE 241,
https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/140072.pdf

C. Comissió Europea

La respuesta de la Secretaría General de la Comisión recordando que solo los nacionales de un Estado miembro son ciudadanos de la Unión Europea. SG-Greffe (2012) D/8977, C (2012) 3689 final.
(<https://www.vozbcn.com/extras/pdf/20120602iniciativa-ue.pdf>).

Declaración de la Comisión Europea al día siguiente del referéndum ilegal del 1 de octubre, 2 de octubre de 2017
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/statement_17_3626/STATEMENT_17_3626_EN.pdf

II. Consell d'Europa

A. Tribunal Europeu de Drets Humans

Decisión declarando inadmisibile la demanda No. 70219/17, presentada por Aumatell i Arnau contra España, de 11 de septiembre de 2018
<http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-186990%22%5D%7D>.

Traducción al español, sin validez oficial, en este enlace:

<https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-187049&filename=AUMATELL%20I%20ARNAU%20v.%20SPAIN%20-%20%5BSpanish%20Translation%5D%20by%20the%20Spanish%20Ministry%20of%20Justice.pdf>

Decisión declarando inadmissible la demanda no. 75147/17, presentada por Maria Carme Forcadell i Lluís y otros contra España, de 7 de mayo de 2019

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-216853%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-216853%22]}). Traducción al español, sin validez oficial, en este enlace:

[https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22appno%22:\[%2275147/17%22\],%22documentcollectionid2%22:\[%22ADMISSIBILITY%22\],%22languageisocode%22:\[%22SPA%22\],%22display%22:\[%220%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22appno%22:[%2275147/17%22],%22documentcollectionid2%22:[%22ADMISSIBILITY%22],%22languageisocode%22:[%22SPA%22],%22display%22:[%220%22]}).

Sentencia, *M.D. and Others v. Spain* (Demanda no. 36584/17), 28 de junio de 2022
[https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-218034%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-218034%22]}).

Traducción al español, sin validez oficial, en este enlace:

<https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-221016&filename=CASE%20OF%20M.D.%20AND%20OTHERS%20v.%20SPAIN%20-%20%5BSpanish%20Translation%5D%20by%20the%20Spanish%20Ministry%20of%20Justice.pdf>.

Demanda nº 3009/21, *Jordi Turull i Negre contra España y otras ocho demandas, transmitidas el 19 de septiembre de 2023, Statement of Facts*

B. Asamblea Parlamentària

a) Plenario

Resolution 2381 (2021), “Should politicians be prosecuted for statements made in the exercise of their mandate?”, 21 June 2021 <https://pace.coe.int/en/files/29344#trace-5>.

b) Mociones sobre resoluciones, informes y otros

Motion for a resolution, “Should politicians be prosecuted for statements made in the exercise of their mandate?”, 22 January 2019, Doc. 14802

<https://pace.coe.int/en/files/29344#trace-5>.

Report, “Should politicians be prosecuted for statements made in the exercise of their mandate?”, 7 June 2021, Doc. 15307 <https://pace.coe.int/en/files/29344#trace-5>.

Compendium of written amendments (Final version), “Should politicians be prosecuted for statements made in the exercise of their mandate?”, 21 June 2021, Doc. 15307
<https://pace.coe.int/en/files/29344#trace-5>.

Follow-up report on the implementation of Resolution 2381 (2021). Rapporteur: Mr Boriss Cilevičs, Latvia (Socialists, Democrats and Greens Group), Declassified, 24 June 2022, AS/Jur (2022) 15

<https://assembly.coe.int/LifeRay/JUR/Pdf/DocsAndDecs/2022/AS-JUR-2022-15-EN.pdf>.

c) *Comité de Asuntos jurídicos y derechos humanos*

Introductory memorandum, “Should politicians be prosecuted for statements made in the exercise of their mandate?”. Rapporteur: Mr Boriss Cilevičs. Declassified, 1 October 2019, AS/Jur (2019) 35

<https://assembly.coe.int/LifeRay/JUR/Pdf/DocsAndDecs/2019/AS-JUR-2019-35-EN.pdf>

Report, “Should politicians be prosecuted for statements made in the exercise of their mandate?”. Mr Boriss Cilevičs. Provisional version, 3 June 2021, AS/JUR (2021) 07
<http://assembly.coe.int/LifeRay/JUR/Pdf/TextesProvisoires/2021/20210603-ProsecutionPoliticians-EN.pdf>.

Report, “Should politicians be prosecuted for statements made in the exercise of their mandate? Follow-up of Resolution 2381 (2021)”, Follow-up report on the implementation of Resolution 2381 (2021). Mr Boriss Cilevičs, Declassified, 24 June 2022, AS/Jur/(2022) 15

<https://assembly.coe.int/LifeRay/JUR/Pdf/DocsAndDecs/2022/AS-JUR-2022-15-EN.pdf>.

C. *Comissió de Venècia*

Opinion 827/2015, Opinion on the Law of 16 October 2015 amending the Organic Law No. 2/1979 on the Constitutional Court of Spain, 13 March 2017, Doc. CDL-AD(2017)003

[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2017\)003-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2017)003-e).

Carta del Presidente de la Comisión de Venecia Gianni Buquicchio al Presidente Carles Puigdemont, Strasbourg, 2 June 2017, J.Dem.307 – GB/ew
<https://www.venice.coe.int/files/Letter%20to%20the%20President%20of%20the%20Government%20of%20Catalonia.pdf>

-Carta del President Carles Puigdemont al Presidente de la Comisión de Venecia, 29 May 2017 [in Catalan]
https://www.elnacional.cat/es/politica/carles-puigdemont-comision-venecia-carta_162531_102.html. También publicada en la página web de la Comisión de Venecia:
<https://www.venice.coe.int/files/Letter%20to%20Buquicchio%20Catalonia.pdf>

III. Organització de les Nacions Unides

A. Consell de Drets Humans: procediments especials

HRC. Ref.: UA ESP 2/2017. *Mandatos del Relator Especial sobre la promoción y protección del derecho a la libertad de opinión y de expresión; del Experto independiente sobre la promoción de un orden internacional democrático y equitativo y de la Relatora Especial sobre los derechos a la libertad de reunión pacífica y de asociación.* (22 September 2017).

<https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gld=23346> Respuesta de España:

<https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadFile?gld=33724>

HRC. Ref.: AL ESP 1/2018. *Mandato del Relator Especial sobre la promoción y protección del derecho a la libertad de opinión y de expresión* (4 de abril de 2018).

<https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gld=23698> Respuesta de España:

<https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadFile?gld=34072>

HRC. Ref.: AL ESP 5/2018. *Mandatos del Grupo de Trabajo sobre la Detención Arbitraria; del Relator Especial sobre la promoción y protección del derecho a la libertad de opinión y de expresión; del Relator Especial sobre los derechos a la libertad de reunión pacífica y de asociación; y del Relator Especial sobre la situación de los defensores de derechos humanos* (28 de enero de 2019).

<https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gld=24271> Respuestas de España

<https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadFile?gld=34548>

<https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadFile?gld=34664>

HRC. A/HRC/WGAD/2019/6. Grupo de Trabajo sobre la Detención Arbitraria. *Opinión No. 6/2019 relativa a Jordi Cuixart I Navarro, Jordi Sánchez I Picanyol y Oriol Junqueras I Vies (España)* (13 de junio de 2019).

<https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g19/158/78/pdf/g1915878.pdf?token=dCtZr8EiH0v7taMAce&fe=true>.

HRC. A/HRC/WGAD/2019/12. Grupo de Trabajo sobre la Detención Arbitraria. *Opinión No. 12/2019 relativa a Joaquín Forn I Chiariello, Josep Rull I Andreu, Raúl Romeva I Rueda y Dolores Bassa I Coll (España)* (10 de julio de 2019).

https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Detention/Opinions/Session84/A_HRC_WGAD_2019_12_ADVANCE_EDITED_VERSION.pdf.

A/HRC/43/47/Add.1. Informe del Relator Especial sobre cuestiones de las minorías. Visita a España (9 de marzo de 2020,

<https://www.ohchr.org/es/documents/reports/visit-spain-report-special-rapporteur-minority-issues> Comentarios de España:

<https://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?OpenAgent&DS=A/HRC/43/47/Add.2&Lang=S>.

HRC. Ref.: AL ESP 8/2022. *Mandatos del Relator Especial sobre cuestiones de las minorías; de la Relatora Especial sobre la promoción y protección del derecho a la libertad de opinión y de expresión; y del Relator Especial sobre los derechos a la libertad de reunión pacífica y de asociación* (24 de octubre de 2022).

<https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gld=27548> Respuesta de España:

<https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadFile?gld=37296>

HRC. Ref.: AL ESP 11/2022. *Mandatos del Relator Especial sobre los derechos a la libertad de reunión pacífica y de asociación; del Grupo de Trabajo sobre la Detención Arbitraria; de la Relatora Especial sobre la promoción y protección del derecho a la libertad de opinión y de expresión; de la Relatora Especial sobre la independencia de los magistrados y abogados y de la Relatora Especial sobre la promoción y la protección de los derechos humanos y las libertades fundamentales en la lucha contra el terrorismo* (8 de febrero de 2023).

<https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gld=27719> Respuesta(s) de España:

<https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadFile?gld=37444>

<https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadFile?gld=37487>

B. Comitè de Drets Humans

Junqueras et al c. España, comunicación No. 3297/2019. Dictamen adoptado por el Comité de Derechos Humanos de la ONU el 12 de julio de 2022. Doc. CCPR/C/135/D/3297/2019.

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2FC%2F135%2FD%2F3297%2F2019&Lang=en

Puigdemont c. España, comunicación No. 3165/2018. Dictamen adoptado por el Comité de Derechos Humanos de la ONU el 14 de marzo 2023. Doc. CCPR/C/137/D/3165/2018.

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2FC%2F137%2FD%2F3165%2F2018&Lang=en

Annex II. Publicacions que fonamenten l'Informe

I. Monogràfic a *The Hague Journal on the Rule of Law*, 2024/1: International and European Law and the Catalan Secession Process

Forewords of the Guest Editor: Torroja, H. International and European Law and the Catalan Secession Process: Rule of Law, Human Rights and Democracy at Stake?. *Hague J Rule Law* (2024). <https://doi.org/10.1007/s40803-024-00214-7>

Bilbao Ubillos, J.M. Spain as a Democratic State Governed by the Rule of Law and the Catalan Secessionist Process. *Hague J Rule Law* (2024). <https://doi.org/10.1007/s40803-024-00207-6>

Remiro Brotóns, A., Torroja, H. Public International Law and the Catalan Secession Process. *Hague J Rule Law* (2024). <https://doi.org/10.1007/s40803-024-00203-w>

Mangas, A. The European Union's Response to the Catalan Secessionist Process. *Hague J Rule Law* (2024). <https://doi.org/10.1007/s40803-024-00202-x>

Torroja, H. The Council of Europe and the Catalan Secessionist Process: The Authoritarian Drift of the Radical Democratic Principle. *Hague J Rule Law* (2024). <https://doi.org/10.1007/s40803-024-00213-8>

Almqvist, J. Reclaiming Political Rights During a Rule of Law Crisis: The Role of the UN Human Rights Committee. *Hague J Rule Law* (2024). <https://doi.org/10.1007/s40803-024-00204-9>

[Patricia Arias B.](#), The Special Procedures of the UN Human Rights Council and the Catalan Secession Process, *Hague J Rule of Law* (2024). <https://doi.org/10.1007/s40803-024-00215-6>

Arenas García, R. International and European Institutions and Catalan Nationalism. *Hague J Rule Law* (2024). <https://doi.org/10.1007/s40803-024-00206-7>

II. Monografies

Arenas García, R., Orden europea de detención y entrega y defensa del orden constitucional de los Estados miembros de la UE, Tirant lo Blanch, 2024 (en premsa).

Torroja Mateu, H., La libre determinación de los pueblos, ¿un derecho a la independencia para cualquier pueblo?, Thomson-Reuters-Aranzadi, 2022.

III. Altres articles en revistes científiques, contribucions a obres col·lectives i altres

Arenas García, R., “El Estado de Derecho en la UE: Significado, desafíos y perspectivas de futuro”, *Araucaria. Revista Iberoamericana de Filosofía, Política, Humanidades y Relaciones Internacionales*, 2020, vol. 22, núm. 45, pp. 51-79. <https://dx.doi.org/10.12795/araucaria.2020.i45.03>

Arenas García, R., (con Ripol Carulla, S), “Issues related to European human rights law: the European Court of Human Rights” en: Torroja Mateu, H. y Ripol Carulla, S. (Edit), *Agora: The Catalonia independence process before the Spanish Supreme Court. Spanish Yearbook of International Law*, (24) SYBIL, 2020, pp. 286-292.

Arenas García, R., “Orden europea de detención y entrega y defensa del orden constitucional de los Estados miembros de la UE”, *Araucaria. Revista Iberoamericana de Filosofía, Política, Humanidades y Relaciones Internacionales*, 2023, año 25, núm. 53, pp. 359-381.

Arenas García, R. “El castellano como lengua vehicular en la escuela catalana tras la sentencia del TSJC de 16 de diciembre de 2020”, en V. de la Quintana (coord.), *La diversidad lingüística en Europa*, Bruselas, Grupo del PPE en el Parlamento Europeo, 2023, pp. 173-233.

Mangas Martín, A. (2022) “Las delegaciones de Cataluña en el extranjero”, en *Un mundo en continua mutación: desafíos desde el Derecho Internacional y el Derecho de la UE*, Liber amicorum Lucía Millán Moro, Aranzadi, Madrid, 2022, pp. 353-374),

Mangas Martín, A., “A Decent Supreme Court Judgment”, en Torroja Mateu, H. y Ripol Carulla, S. (Edit) *Agora: The Catalonia independence process before the Spanish Supreme Court*), *The Spanish Yearbook of International Law*, (24) SYBIL, 2020, 272-276.

Mangas Martín, A., *Caso Junqueras, empate técnico entre Tribunales: surrealismo europeo y quijotismo leal*”, *Comentario a la Sentencia de 19 de diciembre de 2019 (Gran Sala), C-502/19, Oriol Junqueras Vies*, en *Revista Jurídica de Catalunya*, 2020-2, pp. 540-545.

Mangas Martín, A., *Defensa del Estado de Derecho por la Unión Europea: la rebeldía de Polonia a la independencia judicial*, *Anales de la Real Academia de Ciencias Morales y Políticas*, Agencia Estatal del BOE, 2021-2022, pp. 527-547.

Mangas Martín, A., “Seis proyectos en busca de Europa”, en *Cursos de Derecho Internacional y Relaciones Internacionales de Vitoria-Gasteiz 2021*, Tirant lo Blanch, Valencia, 2022, pp. 101-170.

Torroja Mateu, H., ‘The “right to decide” in International Law as grounds for exclusion of unlawfulness’ en Torroja Mateu, H. y Ripol Carulla, S. (Edit), *Agora: The Catalonia independence process before the Spanish Supreme Court. Spanish Yearbook of International Law*, (24) SYBIL, 2020, pp. 281-285.

Torroja Mateu, H., “Reflections on the ‘Statement on the Lack of Foundation on International Law of the Independence Referendum that has been convened in Catalonia’ on the occasion of its third anniversary”, *Paix et Sécurité Internationales*, n° 8, 2020, pp. 403 – 421

Torroja Mateu, H., “Aproximación general al mecanismo de condicionalidad —al respeto del Estado de Derecho en los Estados Miembros— para la protección del presupuesto de la Unión Reglamento del Parlamento Europeo y del Consejo 2020/2092”, en *LA LEY Unión Europea* n° 90, marzo 2021, pp. 1-12.

Torroja Mateu, H. (2023). Consecuencias jurídicas internacionales de la intervención de terceros Estados en procesos secesionistas. El caso del Procés, *Araucaria*, 25(53). <https://doi.org/10.12795/araucaria.2023.i53.15>

Torroja Mateu, H. (2024). Self-determination and Access to Independence under Current International Law: From Language to Concept. *Spanish Yearbook of International Law*, (27), 29–72. <https://doi.org/10.36151/SYBIL.2024.002>

Sobre els autors

Jessica Almqvist, catedràtica de Dret Internacional Públic i Drets Humans a la Universitat de Lund (Suècia). Doctora en Dret per l'Institut Universitari Europeu de Florència (2002). Ha estat investigadora al Centre de Cooperació Internacional de la Universitat de Nova York, investigadora García Pelayo al Centre d'Estudis Polítics i Constitucionals i investigadora Ramón y Cajal a la Universitat Autònoma de Madrid.

Rafael Arenas García, catedràtic de Dret Internacional Privat a la Universitat Autònoma de Barcelona. Pàgina a Orcid: <https://orcid.org/0000-0001-8596-6645>. Perfil a LinkedIn: <https://www.linkedin.com/in/rafaelarenasgarcia/>. Pàgina a Academia: <https://uab.academia.edu/RafaelArenas>

Patricia Arias, llicenciada en Criminologia per la Universitat Catòlica de Lovaina (Bèlgica) i màster per la mateixa universitat; estudis de dret a la Universitat de Xile. Investigadora experta en temes de seguretat, criminalitat i violència. Ha estat membre del Grup de Treball sobre l'ús de mercenaris i del Subcomitè per a la Prevenció de la Tortura, del Consell de Drets Humans de l'ONU.

Juan María Bilbao Ubillos, catedràtic de Dret Constitucional a la Universitat de Valladolid (UVa) des de 2008. Premi extraordinari de doctorat (1994) de la Facultat de Dret de la UVa i Premi Nicolás Pérez Serrano del Centre d'Estudis Constitucionals. Autor de més de cent publicacions, entre elles quatre monografies. Ha estat cap de Gabinet del President del Consell d'Estat (2004-2008); degà de la Facultat de Dret de la UVa (2016-2020), i membre de la Junta Electoral de Castella i Lleó (2010-2023).

Araceli Mangas Martín, catedràtica de Dret Internacional Públic a la Universitat de Salamanca (1986-2011) i a la Universitat Complutense de Madrid (2011-2023). Membre de la Reial Acadèmia de Ciències Morals i Polítiques. Premi Pelayo per a juristes de prestigi reconegut (2021) i Premi Julián Marías a la trajectòria científica (2022). Doctora honoris causa per les universitats Nacional de Córdoba (Rep. Argentina, 2004), Nebrija de Madrid (2023) i Salamanca (2024). Web: <https://aracelimangasmartin.es>

Antonio Remiro Brotóns, doctor en Dret per la Universitat de Bolonya (Itàlia) i catedràtic emèrit de Dret Internacional Públic i Relacions Internacionals de la Universitat Autònoma de Madrid. Membre de l'Institut de Dret Internacional. Membre del Grup Espanyol de la Cort Permanent d'Arbitratge. Doctor honoris causa per la Universitat Autònoma de Santo Domingo. Conseller i advocat en diversos litigis davant la Cort Internacional de Justícia i en arbitratges internacionals.

Helena Torroja Mateu, professora titular de Dret Internacional Públic i Relacions Internacionals de la Universitat de Barcelona (UB). Premi extraordinari de doctorat (2001 UB). Consultora de l'alt comissionat de l'ONU per als Drets Humans. Assistent jurídica d'un procediment especial del Consell de Drets Humans de l'ONU (2010-2017). Antiga directora acadèmica del Centre d'Estudis Internacionals (www.ceibcn.com, 2007-2021). Orcid <https://orcid.org/0000-0002-0507-3407>

